

פרשת נשא: האם אפשר להיות נזיר בזמן הזה

פתיחה

בפרשת השבוע כותבת התורה על הנזיר, וכפי שראינו בעבר (נשא שנה ב') נחלקו הרמב"ם והרמב"ן, האם הנזירות היא מצב אידאלי, או מצב זמני שנועד לתקן קלקול ועיוות. כאמור אז, מחלוקת זו מושפעת משיטתם הכללית ביחס לגוף האדם, האם יש אפשרות לקדשו, או שהוא מונע את הקדושה:

א. **הרמב"ם** (דעות ג, א) פסק כדברי שמואל בגמרא בנדרים, שאין עניין לאדם להיות נזיר והוא נחשב חוטא. אמנם כפי שפסק בהלכות נדרים (יג, כג), כאשר אדם רואה שסטה מהדרך הישרה, לדוגמא נמשך מאוד אחרי שתיית יין וכדומה, אז יש עליו מצווה לנדר נזירות, אבל כאשר הכל מתנהל בצורה נורמאלית והגייונית, אין מצווה להיות נזיר, ואדרבה יש בכך מימד של חטא.

ב. **הרמב"ן** (במדבר ו, יד) חלק וסבר, שהתורה קוראת לנזיר חוטא מפני שבסוף נזירותו בחר לרדת ממדרגתו כנזיר, ולחזור להיות ככל האדם. למרות שנראה שדעתו כדעת רבי יהודה בגמרא (שם), יש הבדל ביניהם. בעוד שרבי יהודה אמר, שהנזיר נחשב חוטא בגלל שנטמא, לרמב"ן גם אם הנזיר השלים את נזירותו, עצם סיום הנזירות וחזרה לחיי שיגרה נחשבת לחטא, ובלשונו:

"וטעם החטאת שיקריב הנזיר ביום מלאת ימי נזרו, לא נתפרש. ועל דרך הפשט, כי האיש הזה חוטא נפשו במלאת ימי הנזירות, כי הוא עתה נזיר מקדושתו ועבודת השם, וראוי היה לו שיזיר לעולם ויעמוד כל ימיו נזיר וקדוש לא-להיו. והנה הוא צריך כפרה בשובו להיטמא בתאוות העולם."

בעבר התמקדו בעיקר בצד הרעיוני של הלכות הנזירות, השנה נתמקד בצד ההלכתי. ראשית נראה מה כללה הנזירות בעבר, מה היו ההגבלות וההיתרים. לאחר מכן נראה את דיון הפוסקים, האם מותר להיות נזיר בזמן הזה, כאשר אין בית המקדש והנזיר אינו יכול להביא קורבנותיו בסיום נזירותו.

מה כוללת נזירות

כאשר מקבלים נזירות, מה היא כוללת? בעניין זה יש חילוק בין סוגי הנזירות. הגמרא במסכת נזיר כותבת שישנם שלושה סוגי נזירות, א. נזיר ימים. ב. נזיר עולם. ג. נזירות שמשון. להלן נראה הרחבה להבדל בין סוגי הנזירות, אך באופן כללי אלו הדמיון וההבדלים המרכזיים בין הנזירות השונות:

הצד הדומה בנזיר ימים ועולם, שכשם ששניהם אסורים בשתיית ובאכילת היוצא מהגפן וגילוח הראש, כך הם אסורים גם בטומאה למתים. דין זה הוא בניגוד לנזיר שמשון שאינו מזהר להיטמא למתים, וכפי שמשון הגיבור נטמא למתים. **הצד השונה** בין נזיר ימים לנזיר עולם, שבעוד שנזיר עולם כמו נזיר שמשון חייב בנזירותו לעולם, נזיר ימים נזירותו כשמה, יכולה לחול למספר ימים.

צד דומה נוסף יש בין נזיר ימים ועולם שאין בנזיר שמשון, שבעוד שהם חייבים בהסרת שיער ראשם (נזיר הימים בסוף נזירותו ונזיר עולם כל שנה) ובהבאת קורבנות בזמן הגילוח - נזיר שמשון אינו מגלח את שערו לעולם וממילא אינו מביא קורבן. כפי שנראה להלן, נקודות אלו מהוות בין השאר את הסיבה לכך שיש שהתירו נזיר שמשון בזמן הזה, בעוד שאסרו נזיר ימים ועולם¹.

תקופת לנזירות

א. **נזירות ימים:** כמה זמן חלה נזירות ימים? הגמרא במסכת נדרים (ד ע"ב) כותבת, שבעניין זה יש קולא וחומרא. **החומרא**, שעל אף שכאשר אדם נדר לא להנות מחפץ, הוא יכול לאסורו למספר שעות, נזירות אי אפשר לקבל לפחות משלושים יום. **הקולא** שבעוד שבדרך כלל כאשר אדם נודר שלא יהנה מחפץ כלשהו ולא מציין הגבלה לאיסורו הנדר חל לעולם, כאשר אדם נודר נזירות ואינו מפרש את זמן הנזירות, היא חלה לשלושים יום בלבד.

בטעם הדבר שמינימום של נזירות ימים היא שלושים יום כתב **רש"י** (נשא ו, ה), שהפסוק מורה על הנזיר לגדל את שערו פרע, ולאחר שלושים יום זה הזמן בו השיער נחשב פרע. יחד עם זאת כתב **החזון איש** (קמ, יא), שוודאי גם אם יש נזיר ששערו גדל לאט, עדיין לאחר שסיים את תקופת נזירותו הוא יכול לגלחו.

לכאורה, קרח לא יכול להיות נזיר, שהרי אין הוא יכול לגלח. אלא שכתב **הרמב"ם** (נזיר ח, ה) שאין הגילוח מעכב, לכן גם מי שאין לו שיער יכול להיות נזיר. עם זאת כפי שהעיר **בפתחי נזיר** (עמ' רנג), אם נטמא הנזיר ולא הצליח להשלים את נזירותו, יש הסוברים שבשביל להתחיל נזירות חדשה חובה להתגלח, ולסוברים כך קרח לא יוכל להתחיל נזירות חדשה, ובלשונו:

"הממורט יכול לקבל על עצמו כל מיני נזירות. והאחרונים דנו אם מצורע ממורט יש לו טהרה, כיוון שאין יכול לקיים תגלחת. וכן יש אומרים בנזיר ממורט שנטמא דאין לו שיער לתגלחת טומאה, ואם תגלחת טומאה מעכבת אין לו אפשרות לקיים זה ולא יוכל להתחיל למנות שוב נזירות טהרה."

ב. **נזירות עולם:** כאמור בניגוד לנזיר ימים שנזירותו מוגבלת בזמן, נזיר עולם מתחייב לנזירות כל ימי חייו. אמנם, גם נזיר ימים יכול להתחייב למאה חמישים שנות נזירות (כך שלמעשה הוא נזיר כל חייו), אך ההבדל הוא בנוסח קבלת הנזירות, האם הוא מתחייב לכל ימי חייו או למספר שנים. כמו כן, בעוד שנזיר ימים מגלח רק בסוף נזירותו, נזיר עולם יכול להוריד חלק משערו כל שנה.

הגמרא במסכת נזיר (סו ע"א) כותבת, ששמואל הנביא היה נזיר עולם. בעקבות כך הקשה **הרד"ק** (שמואל א, יא), כיצד הנזירות חלה עליו? והרי הגמרא כותבת שכאשר ילד עוד לא הגיע לגיל מצוות אביו יכול לומר שהוא יהיה נזיר, אך האמא אינה יכולה. ואם במקרה של שמשון ניתן לתרץ שהמלאך הוא שהפכו לנזיר, במקרה של שמואל חנה אימו היא שנדרה שיהיה נזיר!

¹ כדרך אגב יש להעיר, שבכך שונה מאוד הנזירות ביהדות מהנזירות בשאר דתות (כמו הנצרות והבודהיזם). בעוד שבשאר דתות היא כוללת הימנעות מנישואין, ולרוב התבודדות מכל אדם במנזרים וכדומה, לעיתים תוך כדי שתיקות ארוכות. ביהדות חובה על הנזיר להתחתן, וכן הוא לא צריך להתבודד משאר בני אדם.

הרמ"ז (נדרים ט, ה) רצה לתרץ בדוחק, שאכן כאשר חנה נדרה ששמואל יהיה נזיר, אין הכוונה שקבעה שהוא מחוייב בכך כנזיר, אלא הבטיחה שתעשה ככל שביכולתה למנוע ממנו בילדותו לשתות יין, להיטמא למת ולגלח את ראשו, מתוך תקווה שכאשר יגדל ויגיע לגיל מצוות ידור מעצמו נזירות, וכפי שאכן קרה בסוף.

נזירות בזמן הזה

על פי מה שראינו עד כה, יש לדון האם ניתן לנדור נזירות בזמן הזה. לכאורה, כיוון שבזמן הזה כולם טמאי מתים, יהיה ניתן לנדור רק נזירות שמשון - שכאמור רק לו מותר להיטמא למתים (ואכן יש מספר אנשים במהלך ההיסטוריה לאחר חורבן המקדש שקיבלו על עצמם נזירות שמשון). אמנם למעשה נחלקו הפוסקים, האם ניתן לנדור להיות גם נזיר ימים ועולם בזמן הזה.

המשנה במסכת נזיר (טז ע"ב) כותבת על פי ביאורו של רבי יוחנן, שאדם שמקבל נזירות בעודו בבית קברות, אפילו אם נמצא שם שלושים יום (שכאמור זה הזמן המינימלי לנזירות ימים), על אף שהנזירות חלה ואם ישתה יין ילקה - מכל מקום אין הימים בבית קברות נחשבים ונספרים לנזירותו.

מחלוקת הראשונים

מדברי הגמרא עולה, שגם בזמן הזה ניתן לנדור נזירות. אמנם, לא ניתן יהיה לסיימה, כיוון שבסוף ימי הנזירות מעבר לגילוח הראש יש להביא קורבנות שלמים, חטאת ועולה לבית המקדש - מה שלא אפשרי בזמן הזה. נחלקו הרמב"ם והראב"ד, האם הנודר להיות נזיר בזמן הזה גם עובר על איסור:

א. כאשר **הרמב"ם** (נזירות ב, כ - כא) הביא את דברי הגמרא בהלכותיו הוסיף, שנזיר בחוץ לארץ מחוייב לעלות לארץ ישראל, שהרי חוץ לארץ טמאה מדרבנן ('טומאת ארץ העמים'). ב. **הראב"ד** (שם) **והמאירי** (נזיר יט ע"א) חלקו עליו, שהרי בכל מקרה בזמן הזה כולם טמאי מתים ואסור משום כך להיות נזיר, אז מה זה משנה שהוא גם נטמא בטומאת ארץ העמים?! ובלשון **המאירי** :

"ואף בזמן הזה שאין קרבן אף על פי שאסור לנדור בנזיר, אם נדר כל דקדוקי נזירות עליו. וגדולי המחברים כתבו שכופין אותו לעלות לארץ ישראל, ולנהוג נזירות לשם עד שימות או שיבנה בית המקדש ויביא קורבנותיו. ולא יראה כן, שבזמן הזה בכל מקום אנו טמאים טומאת מת ואין הפרש ביניהן, ומכל מקום נזיר הוא לעולם הואיל ואינו בהבאת קורבנות."

כיצד ניתן ליישב את קושיית הראב"ד? **אפשרות ראשונה** כתב **הרדב"ז** (שם ב, כ), שלמעשה גם הרמב"ם מודה לראב"ד שהנודר נזירות בזמן הזה עובר על איסור בגלל טומאת מת, ויחד עם זאת, כל מה שאפשר להפחית מהטומאה יש להפחית. משום כך למרות שאותו נזיר טמא טומאת מת, כיוון שארץ העמים מוסיפה טומאה יש להימנע ממנה ולעלות לארץ ישראל.

אפשרות שנייה העלה **הכסף משנה** (שם) שצעד בכיוון שונה וכתב, שלדעת הרמב"ם אין איסור לנדור נזירות בטומאה, כיוון שהטומאה קיימת עוד לפני קבלת נזירות. האיסור (עליו גם לוקה הנזיר) הוא להיטמא אחרי קבלת הנזירות, ומשום כך כתב הרמב"ם שגם בזמן הזה על הנזיר לעלות לארץ ישראל, ובלשונו:

"ואיני יודע למה אסור להזיר עכשיו בארץ ישראל, שאף על פי שאנו טמאי מתים, אם אחר שנזיר יזהר מלטמא במת מה איסור יש בזה. ולעניין מה שקשה על רבינו למה מחייבין אותו לעלות לארץ ישראל יש לומר, שהטעם מפני שכל שהוא בחוץ לארץ בכל יום מיטמא בארץ העמים."

על בסיס דברי הכסף משנה, רצה **הרב זלמן נחמיה גולדברג** ('נזירות בזמן הזה') ליישב את קושיית הרב אלחנן וסרמן, כיצד מותר להפריש תרומה מפירות טמאים, והרי כאשר הוא מפריש גורם לתרומה להיטמא ויש בכך איסור. גם במקרה זה יש לומר, שכאשר הפירות טהורים, אסור לגרום לתרומה להיטמא, אבל כאשר כבר מראש היו טמאים אין בכך איסור. (ועיין מור וקציעה סי' א')

להלכה

להלכה **השולחן ערוך** (יו"ד רג, ז) כתב, שהמתגאה ביופי שער ונדר נזירות משום כך יש בכך מעלה - ולא כתב שהמקבל נזירות עובר על איסור. כפי שביאר **הש"ך** (יו"ד רלט, כח) משמע מכך, שהשולחן ערוך פסק כדעת הרמב"ם על פי ביאורו בכסף משנה, שאין איסור לקבל נזירות בטומאה, אלא להיטמא אחר כך².

עם כל זאת, כיוון שכפי שראינו לעיל לדעת הראב"ד אסור לקבל נזירות כאשר טמאים, בפועל נמנעים מלדור נזירות ימים. כמו כן כאמור, גם לדעת הרמב"ם שמותר לקבל נזירות בטומאה, אסור להיטמא למתים לאחר קבלת הנזירות, וקשה להימנע מכך. נחלקו המפרשים, האם במקרה בו אדם נדר נזירות שמשון והתחרט, אם יש באפשרותו להישאל על נזירותו:

א. הגמרא במסכת נזיר (כב ע"א) כותבת, שבמקרה בו אדם נדר נזירות שמשון, הוא לא יכול להישאל עליה ולבטלה. בטעם הדבר נימק **הריב"ן** (שם, ד"ה בנזיר), שכיוון שמשון הפך לנזיר באמצעות מלאך - אין לו אפשרות להפירה. על בסיס דבריו כתב **החוות יאיר** (ס' כה) שדווקא שמשון, שמלאך הפכו לנזיר אינו יכול לבטל נזירותו, אך סתם אדם שמקבל עליו נזירות שמשון יכול להישאל, וכפי שעל כל נדר ניתן להישאל.

ב. **הרמב"ם** (ג, יג - יד) חלק וסבר, שהנודר נזירות שמשון אינו יכול להתחרט על נזירותו. נראה בטעם דבריו, שנזירות שמשון איננה נזירות רגילה, ולראייה שבדרך כלל כאשר אדם מקבל נזירות רגילה ומתנה שיטמא למתים - אין תנאו קיים. משום כך, למרות שבדרך כלל ניתן להתחרט על נזירות בתנאים מסויימים, כאשר מדובר בנזירות שמשון אפשרות זו לא קיימת.

שבת שלום! קח לקרוא בשולחן שבת, או תעביר בבקשה הלאה על מנת שיעוד אנשים יקראו...

² אמנם בספר **מחשבות לעצה** (ס' י') כתב, שהשולחן ערוך מתייחס לנזירות שמשון ולא לנזירות ימים, וכפי שראינו לעיל לכולי עלמא אין איסור לקבל נזירות שמשון בזמן הזה (וכתב שהכסף משנה מסכים לדברי הראב"ד למרות שהקשה עליו). אך כפי שהעיר **הרב זלמן נחמיה גולדברג** (שם) אין פירושו מסתבר, וכן עולה מדברי הש"ך שלא כדבריו.

³ מצאת טעות? רוצה לקבל כל שבוע את הדף למייל, לשים את הדף במקומך או להעביר למשפחה? מוזמן: tora2338@gmail.com